

Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Dejiny Sedmohradska*, Anapres, Bratislava, 2018, 374 p.

Sinteza *Istoria Transilvaniei* (Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013), scrisă de istoricii Ioan-Aurel Pop și Ioan Bolovan a atras atenția specialiștilor româniști din Slovacia, de la Facultatea de Filosofie a Universității „Ján Amos Komenský” din Bratislava, care au tradus această carte în anul 2018. Lucrarea, reprezentativă pentru istoria Transilvaniei, a apărut în traducere slovacă (*Dejiny Sedmohradska*) cu sprijinul Institutului Cultural Român din București. Lansarea festivă a cărții a fost organizată de Institutul Cultural Român din Viena, împreună cu

Ambasada României de la Bratislava și Universitatea „Ján Amos Komenský” din Bratislava în prezența rectorului acesteia, Prof. JUDr. Marek Števíček, PhD., în data de 14 martie 2019.

Prin unirea forțelor autorilor Ioan-Aurel Pop și Ioan Bolovan și a traducătorilor în limba slovacă, cititorii și specialiștii din Slovacia au primit o carte cu un conținut reprezentativ și un aspect grafic agreabil, o primă apariție editorială de acest fel în Slovacia. Traducerea este semnată de o echipă de traducători, calitatea lor fiind extrem de importantă pentru acuratețea științifică și literară, de incontestabilă valoare în acest caz. Înainte de toate, doamna Doc. PhDr. Jana Páleníková, CSc., cadru didactic la catedra de limbi romanice a Universității din Bratislava, care este președinta Societății Culturale Slovaco-Române, având ca scop principal propagarea culturii românești în Slovacia. Pe lângă numeroase activități slovaco-române, ea este și traducătoare din literatura română. În anul 2004 a primit din partea președintelui României Ordinul „Meritul Cultural” pentru diseminarea și promovarea limbii și literaturii românești în Slovacia. Prof. PhDr. Peter Kopecký, CSc., fost ambasador al Slovaciei la București (1997-2002), un alt membru al echipei de traducători, este absolvent de limba română al aceleiași universități, specialist în traductologie, membru al Institutului de traductologie al Universității „Konstantin Filosoful” de la Nitra. La încheierea misiunii în România, președintele țării i-a acordat Ordinul „Meritul Cultural” pentru merite deosebite în apropierea popoarelor român și slovac. Mgr. Martin Dorko, PhD., cel mai tânăr membru al echipei de traducători este absolvent de limba italiană și română al Universității „Ján Amos Komenský” din Bratislava, a participat la cursurile de vară de la București, la

multe stagii la universitățile din România. În prezent este asistent la Catedra de romanistică a universității pe care a absolvit-o.

Prin preocupările lor științifice și prin publicațiile lor, inclusiv prin cartea care este acum tradusă în limba slovacă, autorii Ioan-Aurel Pop și Ioan Bolovan sunt cunoscuți în spațiul istoriografic românesc de mai multe decenii. Prin semnificația istorică pentru români și pentru slovaci, anul 2018 a fost un moment favorabil pentru traducerea lucrării în limba slovacă datorită trăsăturilor geografice, istorice și culturale comune ale celor două țări și popoare, români și slovaci. Notorietatea operei și a preocupărilor istoriografice ale autorilor în spațiul românesc este motivul pentru care nu vom face multe incursiuni în conținutul traducerii slovace a cărții.

Cartea are 374 de pagini, cele 19 capitole sunt precedate de un studiu introductiv al Prof. PhDr. Martin Homza și de o prefață a autorilor, iar la final se găsește o bibliografie și indicele de nume. Asemenea variantei originale, lucrarea începe cu prezentarea lumii traco-dacice și se finalizează prin evocarea istoriei Transilvaniei de după anul 1920, ajungând până în zilele noastre. Textul este presărat cu un mare număr de imagini reprezentative pentru istoria Transilvaniei, copii ale unor documente, hărți, opere de artă, fotografiile ale personalităților.

Interesant ni s-a părut a fi studiul introductiv al profesorului Martin Homza de la Universitatea din Bratislava, specialist în istoria medievală a Slovaciei și a Europei Centrale, autor al unor numeroase lucrări de referință, dintre care în anul 2017, la o prestigioasă editură apuseană i-a apărut cartea *Mulieres suadentes - persuasive women: female royal saints in medieval East Central and Eastern Europe*. În același timp, Martin Homza este un cunoscător al spațiului transilvănean, pe care l-a vizitat de mai multe ori, și al istoriografiei române. Studiul profesorului Homza are o calitate deosebită de a apropia istoria poporului român din Transilvania cititorilor din Slovacia, cunoscând o oarecare reticență cu care românii au fost priviți în anumite momente de după decembrie 1989. „Istoria Transilvaniei îl poate interesa pe un cititor slovac cu o pregătire medie, dar curios din mai multe motive foarte serioase” (p. 9) astfel își justifică profesorul Homza titlul studiului său introductiv: *Ce are istoria Slovaciei în comun cu istoria românească a Transilvaniei?*. Pe cele 11 pagini, istoricul oferă o „suma sumarum” a momentelor de referință pentru cele două națiuni, începând cu poziția lor geografică, ambele țări fiind poziționate la poalele Carpaților; Dunărea care traversează Slovacia și România adună apele de pe versanții Slovaciei prin râurile Váh și Hron, și în Tisa se scurg apele din cele mai multe râuri din Transilvania. Căutând numitorul comun din vremea căderii Imperiului Roman, pentru ambele zone istorice, și cunoscând cercetările lingvistului Pandele Olteanu, autorul găsește numitorul comun pentru nordul Transilvaniei și Moravia Mare, spre exemplu în toponimia celor două țări. Tradiția chirilo-

metodiană este proprie nu numai popoarelor slave din Europa, slovacilor implicit, ci în cultura românească are loc o metamorfozare a ei, detectabilă în istoriografie încă din perioada romantică. Combătându-l pe Anonymus și mergând pe firul istoric, autorul face referire la jumătatea secolului al XI-lea, când, în anul 1046, voievodatul Bihorului a format cu teritoriul de astăzi al Slovaciei *Tertia pars regni*, cu centre la Nitra și Oradea prin conducători comuni, apoi prin regii Ungariei Béla I, Géza I, Ladislav I și Ștefan al II-lea. Evul mediu a adus pentru ambele regiuni o creștere a importanței în economia Ungariei, atunci când centrele miniere din nordul Transilvaniei și centrul Slovaciei duc la dezvoltarea mineritului, a meșteșugurilor și a comerțului. Bine cunoscutele episoade istorice care îi au în centru pe iluștrii Ioan de Hunedoara, Matia Corvin, fără să fie omis Vlad Dracul, cunoscuți ambelor istoriografii, reprezintă secvențe atractive pentru turismul european contemporan. Secolul al XVI-lea l-a adus pe scena istorică pe Ioan Zápolya și pe fiul său Ioan Sigismund, care a renunțat la titlul de rege ales al Ungariei, păstrându-și titlul de principe al Transilvaniei. Aceasta a devenit, astfel, principat.

Istoria confesională a Slovaciei și a Transilvaniei, spre exemplu cu momentele apariției Reformei și răspândirea limbilor vernaculare, a oferit teme de discuții comune, peste care autorul studiului introductiv nu a putut trece: slovacii au adoptat Reforma luterană, pe când maghiarii din Transilvania au trecut la calvinism, iar românii, în majoritatea lor, cum se știe, au păstrat religia tradițională ortodoxă. Nu s-a omis în această discuție cea mică parte a locuitorilor care au rămas, în ambele țări, fideli credinței catolice. Aici referințele sunt foarte bine cunoscute, dacă îl avem în vedere pe Nicolaus Olahus, un român catolic, arhiepiscop de Esztergom, cu înalte funcții bisericești, care și-a ales drept sediu orașul Trnava, pe teritoriul de astăzi al Slovaciei. El este important și ca autor al lucrării *Hungaria*, care oferă descrieri vaste ale Transilvaniei. Câteva decenii mai târziu, în același centru religios și cultural de la Trnava se remarcă un alt transilvănean: Petru Pázmány, și el arhiepiscop de Esztergom, cardinal, care s-a născut la Oradea. Realizarea sa cea mai importantă a fost înființarea în anul 1635 a Universității de la Trnava, la care au studiat numeroși tineri din Transilvania; sute de cărți și manuale școlare tipărite la tipografia înființată de cardinal au ajuns în biblioteci din Transilvania.

Pe parcursul secolului al XVII-lea și până în anul 1711 (pacea de la Satu Mare), teritoriile Slovaciei de astăzi și Transilvaniei au fost teatre de desfășurare ale unor răscoale conduse de principii transilvăneni Ștefan Bocskay, Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákóczi I și II, Emeric Thököli și, nu în ultimul rând, Francisc Rákóczi, care au luptat împotriva Vienei, printre altele pentru păstrarea vechilor libertăți aristocratice. Secolul al XVIII-lea a însemnat pentru importantele centre confesionale și de cultură de pe teritoriul Slovaciei reducerea importanței lor în viața politică și socială a regatului prin mutarea dietei, a

universității, arhiepiscopiei și a altor instituții în vechile centre ale regatului, la Buda, Pesta, Esztergom, Eger, fenomen similar și pentru Transilvania, devenită în anul 1867 parte a Ungariei.

Prin organizarea Congresului naționalităților nemaghiare în anul 1895 la Pesta (tema tratată de exemplu și de cercetătorul slovac Milan Krajčovič), având interese comune de emancipare națională, slovacii, românii și sârbii au creat așa-numita „alianță a naționalităților”, care dă naștere unor relații concrete. Ca exemplu notoriu este menționat faptul că poetul slovac Ivan Krasko (traducător din opera lui Mihai Eminescu în limba slovacă), provenind dintr-o zonă cu populație maghiară din sudul Slovaciei, a ales să studieze la Sibiu și Brașov, găsind aici condiții mai tolerante. Aceste orașe transilvănene au fost în acea vreme centre de luptă pentru emancipare națională. Același cale a ales-o un alt poet slovac romantic - Ján Botto sau viitorul om politic Milan Hodža. Poziția nemaghiarilor din Ungaria devenea la începutul secolului XX tot mai slabă și nesigură.

Destrămarea Imperiului Austro-Ungar, ca o consecință firească a dorinței popoarelor minoritare a însemnat pentru ambele țări instaurarea unei ere noi. „Slovacii și românii din Transilvania au părăsit după mai mult de jumătate de secol de ezitări țara cu care au fost legați timp de nouă secole” și au găsit „o nouă modalitate de existență prin unirea cu alți subiecți din centrul și estul Europei. Românii cu regatul mai vechi constituit din fostele voievodate dunărene în Regatul Român din anul 1878 și Slovacia cu țările cehe” (p. 19).

Traducerea și editarea în limba slovacă a *Istoriei Transilvaniei* nu este un fenomen singular, pentru că aceeași lucrare a apărut în același an 2018 tradusă și în limba italiană. Versiunea italiană a fost prezentată la târgul de carte de la Torino în mai 2018. Cele două apariții internaționale ale *Istoriei Transilvaniei* ar putea fi urmate și de altele, pentru că această variantă de lucrare, mult mai scurtă și mai comprimată în raport cu *Istoria Transilvaniei* în trei volume, apărută în limba română și apoi tradusă în limba engleză (Cluj-Napoca, 2003-2008, respectiv Cluj-Napoca, 2005-2010), se pretează mai bine la a fi tradusă și poate fi un util și accesibil ambasador al istoriografiei românești în străinătate.

Eva Mârza*

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.